

NORSK JURIDISK NASJONALRAPPORT

Til: Nordisk Skattevitenskapelig Forskningsråd
Fra: Wikborg, Rein & Co.
Dato: 8. oktober 2003
Ansvarlig partner: Marianne Iversen

Beskatning av små foretak - rettslige aspekter

Norge har få skatteregler som retter seg direkte mot små foretak (disse er behandlet i pkt. 4). Enkelte regelsett som for eksempel delingsreglene (pkt. 2.2) og aksjonærbidrag (pkt. 4.2) får oftere anvendelse på små foretak enn de større, men reglene er i utgangspunktet generelle og allmenngyldige i sin form. Situasjonen var annerledes før skattereformen av 1992. Tidligere hadde man prøvd å begunstige visse foretaksformer gjennom skattereglene, men dette virket ofte ikke etter sin hensikt. De kunne gi vridningseffekter som ikke var økonomisk fundert, og for eksempel gunstige avskrivningsregler ble utnyttet av andre enn dem reglene tok sikte på å stimulere. Aarbakke-utvalget som forberedte 1992-reformen, ga uttrykk for at det å drive næringspolitikk gjennom skattelovgivning var som "å skyte på blink med hagle" (NOU 1989:14). I stedet har man søkt å velge direkte støtteordninger fremfor særskatteordninger, men fordi dette stadig kommer i konflikt med EU-regler som Norge gjennom EØS-avtalen er bundet av, begynner man igjen å se på skattereglene som et virkemiddel. Dette finner man spor av i Skauge-utvalgets innstilling med forslag til endringer i skattesystemet (NOU 2003:9), men dette er ingenlunde implementert pr. dato. Utvalgets hovedlinje bygger på de samme hensyn som 1992-reformen, skattereglene skal være mest mulig nøytrale med hensyn til foretakets juridiske form og størrelse, og ikke stimulere vridninger.

1 ULIKE FORETAKSFORMER

Hovedskillet i norsk rett går mellom foretak hvor eierne har begrenset ansvar for foretakets forpliktelser og foretak hvor en eller flere av eierne hefter med hele sin formue for selskapets forpliktelser. Aksjeselskap (AS) og allmennaksjeselskap (ASA) er selskapsformer hvor eierens ansvar er begrenset til den innskutte aksjekapitalen. Selskapsformene reguleres selskapsrettslig av henholdsvis aksjeloven og allmennaksjeloven, begge av 13. juni 1997.

Det er tre hovedformer av foretaksformer hvor minst en av eierne hefter fullt ut for selskapets forpliktelser. Disse er ansvarlig selskap med ubegrenset ansvar (ANS), ansvarlig selskap med delt ansvar (DA) og kommandittselskap (KS). Alle de tre formene for selskap forutsetter at det er mer enn én eier av selskapet, men eierne kan være andre selskap, for eksempel flere AS. I et ANS har alle deltakerne fullt og ubegrenset ansvar for selskapets forpliktelser. I et DA har deltakerne også fullt ansvar, men kun for deler av selskapets forpliktelser. I et kommandittselskap har minst en av deltakerne fullt ansvar for selskapets forpliktelser, mens de øvrige deltakernes ansvar er begrenset til et nærmere bestemt beløp. Selskapsformene reguleres selskapsrettslig av selskapsloven av 21. juni 1985.

En spesiell selskapsform er partrederiet. Et partrederi er et ansvarlig selskap (enten ANS eller DA) som har til formål å drive rederivirksomhet. Selskapsformen reguleres selskapsrettslig av sjøloven og omtales ikke nærmere i det følgende.

Også selskapsformen indre selskap (IS) bør nevnes. Et indre selskap er et selskap som ikke opptrer som sådan overfor tredjemann. I stedet vil typisk en av deltakerne opptre utad. Ansvar for selskapets forpliktelser kan være tilsvarende ansvarlig selskap med ubegrenset eller delt ansvar eller med blandet ansvar tilsvarende kommandittselskapsformen.

I tillegg til de nevnte selskapsformene kan et foretak også drives som et enkeltmannsforetak (EF), det vil si en næringsvirksomhet drevet og eiet av en person og hvor det ikke er opprettet et selskap. Forskjellen til et ANS er at et ANS må bestå av minst to eiere, mens et enkeltmannsforetak kun innehas av en person. EF er ikke selskapsrettslig lovregulert.

ANS, DA og KS er ikke egne skattesubjekter, men deltakerne blir skattlagt for sin andel av selskapets inntekter og utgifter, se nærmere om ligningsmåten under pkt. 2.1. Selskapene blir derfor gjerne kalt deltakerlignede selskaper i skattemessig sammenheng. Aksjeselskaper/allmennaksjeselskaper er egne skattesubjekter.

Aksjeselskap og allmennaksjeselskap blir i det følgende omtalt som aksjeselskap eller AS dersom annet ikke fremgår.

Små foretak finnes under alle ovennevnte selskapsformer, men dog sjeldent ASA. Med "små foretak" brukes her regnskapslovens definisjon:

- (a) Mindre enn NOK 40 mill. i salgsinntekt
- (b) Færre enn 50 ansatte
- (c) Mindre enn NOK 20 mill i balansesum.

To av vilkårene må være oppfylt. Et morselskap er bare "lite" hvis konsernet samlet fyller kravene til "små foretak".

Denne definisjon rammer imidlertid vel 90% av norske foretak.

Det nevnes dog at man ellers i norsk lovgivning ikke har noen enhetlig definisjon av "små foretak".

2 LØPENDE BESKATNING

2.1 Grunnlaget for løpende beskatning av ulike foretaksformer

Grunnlag

Skattemessig overskudd for ethvert foretak skattlegges som alminnelig inntekt med en flat skattesats på 28%. Alminnelig inntekt er virksomhetens samlede inntekter (inkludert kapitalinntekter), fratrukket alle kostnader knyttet til næringsvirksomheten, herunder skattemessige avskrivninger. I selskaper som omfattes av delingsmodellen (som ble innført ved 1992-

reformen), se nedenfor pkt. 2.2, må de aktive eierne i tillegg skatte av en særskilt beregnet personinntekt fra selskapet. Eierne kan imidlertid få denne skatten refundert fra selskapet. Beregnet personinntekt kan maksimalt beskattes med 30,2% (i tillegg til 28% på alminnelig inntekt).

Delingsreglene kommer til anvendelse for aksjeselskaper, for deltakerlignede selskaper og for enmannsforetak. Deling gjennomføres i selskaper der en eller flere aktive i selskapet, direkte eller indirekte eier 2/3 eller mer av aksjene/andelene i selskapet, eller har rett til mer enn 2/3 av overskuddet/utbyttet i selskapet. Det vises til nærmere omtale i pkt. 2.2.

Aksjeselskaper/allmennaksjeselskaper lignedes som nevnt som egne skattesubjekter, mens for ansvarlige selskaper, kommandittselskaper, indre selskaper og partrederier (de deltakerlignede selskaper) er det deltakerne som er skattesubjekt, det vil si deltakerne lignedes hver for seg for sin andel i selskapets formue og inntekt, jfr. sktl. § 2-2, 3. ledd. For slike selskaper foretas inntektsoppgjøret etter en nettometode. Det innebærer at det foretas et separat inntekts- og formuesoppgjør på selskapets hånd "som om dette var skattyter". Deretter fordeles nettoresultatet på deltakerne til beskatning eller fradrag.

Den viktigste forskjellen mellom deltakerligning og selskapsligning er at det ved deltakerligning gjelder full skattemessig samordning av resultatet fra selskapsdeltakelsen med deltakernes øvrige inntekts- og fradragposter. Skattemessig overskudd/underskudd fra selskapsdeltakelsen regnes sammen med deltakernes inntekts- og fradragposter utenfor selskapsforholdet ved fastsettelse av skattepliktig inntekt. Beregnes et skattemessig underskudd for selskapet et år, er dette som hovedregel fradragsberettiget i deltakernes eventuelle øvrige skattepliktige inntekter samme år. Det gjelder imidlertid en særskilt begrensning i adgangen til å fradragsføre underskudd for kommandittister og stille deltakere med begrenset ansvar. Adgangen til å samordne selskapets underskudd til fradrag i egen inntekt gjelder for øvrig heller ikke ved fastsettelse av personinntekt, se nærmere nedenfor. For AS/ASA som selskapslignes, kan underskudd som utgangspunkt bare fradragsføres i senere års overskudd i selskapet med mindre ordningen med konsernbidrag eller aksjonærbidrag benyttes.

For å oppnå nøytralitet skjer utdeling av utbytte fra aksjeselskap til aksjeeier i praksis skattefritt. Utbyttet inngår i aksjonærens alminnelige inntekt, men aksjonæren får godtgjørelse (fradrag i utlignet skatt) med et beløp som tilsvarer skatten på utbyttet. Dette gjelder bare ved utdeling fra norske aksjeselskaper til aksjeeier skattemessig bosatt i Norge, og forutsetter at utbyttet er lovlig i henhold til aksje- og regnskapslovgivning.

Gevinst ved realisasjon av aksjer og selskapsandeler behandles under pkt. 3.1. Her nevnes bare at man har regler som skal hindre dobbeltbeskatning av beskattet kapital i selskapet.

Utdeling av overskudd fra deltakerlignede selskaper kan som hovedregel gjennomføres uten skattemessige konsekvenser.

Et EF beskattes løpende for sitt netto overskudd (alminnelig inntekt) med en eventuell beregnet personinntekt eller delingsreglene i tillegg. Siden et EF ikke er et selskap, kan den aktive eier ikke søke noen refusjon. Et EF beskattes for sitt løpende overskudd, og utdeling har ingen skattemessig betydning, idet beskatning av virksomhet er helt integrert med beskatning av eieren.

Et unntak bør dog merkes. Dersom formuesgjenstander tas ut av et foretak, kan foretaket bli beskattet for differansen mellom markedsverdi og bokført verdi, dersom driftsmiddelet tas ut til eiers eget bruk eller til gave. Er mottakeren aksjonær vil han bli beskattet for den mottatte verdi som utbytte.

Skattesatser:

Skatt på alminnelig inntekt: 28%

Personinntekt (brutto lønn, pensjoner m.v. og beregnet personinntekt fra enmannsforetak, deltakerlignede selskap og aksjeselskap) er grunnlag for beregning av trygdeavgift og toppskatt.

Trygdeavgift ilegges med 7,8% på lønnsinntekter og 10,7% på beregnet personinntekt inntil 12G (grunnbeløpet i folketrygden) (for tiden NOK 671.568). Satsen er igjen 7,8% for personinntekt utover dette.

Toppskatt har to trinn; personinntekt over NOK 340.700 i klasse 1/364.000 i klasse 2 skattlegges med 13,5%, mens personinntekt over NOK 872.000 i begge klasser skattlegges med 19,5%. Lønnsinntekter ilegges arbeidsgiveravgift. Avgiften er regionalt differensiert i soner, der satsen varierer fra 0% til 14,1% i sentrale strøk. For lønnsinntekter over 16G (NOK 895.424) ilegges en ekstra arbeidsgiveravgift på 12,5%.

Dette innebærer at høyeste marginal skatt på lønnsinntekter er 55,3% før arbeidsgiveravgift, mens den høyeste marginal skatt på kapitalinntekter er 28%. Dersom arbeidsgiveravgift inkluderes, blir høyeste marginal skatt med høyeste sats på arbeidsinntekter 64,7%. Høyeste marginalsatt pr. næringsinntekt er 58,2% (ingen arbeidsgiveravgift).

2.2 Delingsreglene

Som det fremgår av 2.1 ilegges selskaper som ikke kommer inn under delingsreglene alminnelig inntektskatt, mens selskaper som omfattes av delingsreglene, betaler alminnelig inntektskatt i tillegg til trygdeavgift og toppskatt på beregnet personinntekt (som belastes de aktive eiere – men som kan kreves refundert fra selskapet).

Utgangspunktet er at alle typer inntekt i enhver type foretak skal beskattes med en flat sats på 28%. I tillegg til dette ønsker man å beskatte inntekter som kan tilskrives personlig arbeidsinnsats med toppskatt og trygdeavgifter. Formålet med delingsreglene er å trekke grenser mellom hvilke inntekter som skriver seg fra arbeidsinnsats og hvilke som skriver seg fra andre kilder. Samtidig er det et mål med delingsreglene å sikre nøytralitet; arbeidsvederlag skal beskattes likt uavhengig av hvordan man har organisert seg.

2.2.1 Grunnlag for deling

Bakgrunnen for innføring av delingsreglene er altså den ulike skattemessige behandling av kapitalinntekter og arbeidsinntekter. Mens kapitalinntekter skattlegges med en flat sats på

28%, skattlegges arbeidsinntekter med progressive satser hvor marginals-katten er på inntil 58,2% og 64,7% dersom arbeidsgiveravgift med høyeste sats også inkluderes.

Delingsmodellen ble innført for å fastsette arbeidsavkastningens del av den samlede næringsinntekt for skatteformål.

I et EF vil personskatt alltid bli beregnet hvis eieren er aktiv i foretaket. I andre selskaper skal deling gjennomføres dersom 2/3 eller mer av eierne er aktive i selskapet, eller hvis slike eiere har krav på eller faktisk oppebærer 2/3 eller mer av utbytte/overskudd.

All arbeidsinnsats regnes som aktivitet, men det er dog satt en nedre grense på 300 timer (gjelder ikke "liberale yrker", se nedenfor), og likeledes er ivaretagelse av rene eierinteresser, så som deltakelse i styret alene ikke medregnet. Hvis man er aktiv i flere selskaper som driver likeartet eller tilknyttet virksomhet, regnes 300-timersregelen samlet for disse.

Aksje eller andel eiet av den aktives nærstående, likestilles med aksje eller andel eiet av den aktive selv. Som nærstående regnes i utgangspunktet ektefelle, samboer og mindreårige barn. For visse yrker (primært liberale yrker, se nedenfor) utvides kretsen av "nærstående" betydelig. Her regnes alle slektninger i rett nedstigende linje og alle i rett oppstigende linje, samt søsken og disses ektefeller eller samboere og barn med i tillegg.

Selskaper eiet med 2/3 eller mer av nærstående identifiseres også med disse.

Denne type eierkonstellasjoner finnes ofte i små foretak, typisk den alminnelige familiebedrift. Virkningen av dette er at et foretak drevet av aktive eiere rammes av høyere skatt enn et foretak eiet av passive kapitalister, dog slik at den ekstra skatt utlignes på de aktive eiere.

Delingsreglene ble innført ved skattereformen av 1992 og spenningsfeltet mellom en skattesats på vel 58,2% og den ordinære skatt på 28% har ledet til tilpasning, se pkt. 2.2.3 og 2.2.4.

2.2.2 Beregning av personinntekt

Når man skal beregne arbeidsinntekt ut av en samlet foretaksinntekt, har man to mulige valg. Man kan søke å foreta en direkte beregning av arbeidsinntekt for tilsvarende type stilling/ arbeid, eller man kan "rense" foretakets inntekt for inntekter og utgifter som ikke kan relateres til eiernes arbeidsinnsats. Det er den siste metode Norge har valgt.

Siktemålet er å finne frem den inntekt som skriver seg fra eiernes personlige arbeid. Utgangspunktet er virksomhetens alminnelige inntekt (nettoinntekten). Til denne inntekt legges kapitalkostnader. (For eksempel rente, fradragsførte beløp fra gevinst- og tapskonto, fremførbart underskudd, avgitte og fradragsførte aksjonærbidrag og konsernbidrag, samt visse særlige fradrag for fiskere, fangstfolk, sjøfolk og jordbrukere.)

Som fradrag i den beregnede personinntekt kommer faktiske kapitalinntekter som dividende, renter av bankinnskudd, obligasjoner, gjeldsbrev og utestående fordringer, dog ikke renter på kundefordringer. (Tap på slike skal heller ikke legges til inntekten.)

Videre kommer til fradrag gevinst ved realisasjon av driftsmidler og formuesobjekter, dog ikke hvis vederlaget er nedskrevet på saldo for den realiserede andel. Beløp som inntektsføres fra gevinst- og tapskonto, skal fradras, likeledes mottatt aksjonærbidrag eller konsernbidrag. I tillegg skal man beregne en avkastning av den anvendte kapital i selskapet som kommer til ytterligere fradrag.

Det såkalte kapitalavkastningsfradrag beregnes ut fra et kapitalavkastningsgrunnlag som tar utgangspunkt i gjennomsnittet av selskapets aktivaposter ved årets inngang og utgang. Her teller man med verdien av varige og betydelige driftsmidler, varer, kundefordringer, ervervede immaterielle formuesobjekter, aktiverte forsknings- og utviklingskostnader. For enkelte aktivaposter er det særegne verdsettelsesregler som ikke behandles her. Rene finansaktiva teller ikke med, fordi eventuell avkastning på disse allerede vil være trukket fra.

Kapitalavkastningsfradraget regnes etter en prosentsats på grunnlaget, en sats som fastsettes av Stortinget hver år. Procentsatsen skal tilsvare en normalrente pluss en risikofaktor. For 2003 er satsen satt til 10%. (Men da denne ble fastsatt var bankrenten rundt 7%, risikopremien har historisk ligget på ca. 3%.)

Dersom et delingsforetak har ansatte, skal i tillegg den beregnede personinntekt reduseres med et lønnsfradrag. Lønnsfradraget utgjør 20% av summen av virksomhetens lønnsutbetaling tillagt arbeidsgiveravgift og andre trygdeavgifter for ansatte. Man har altså skatterettslig lovfestet Karl Marx' teori om arbeidets merverdi, og satt denne til 20% av samlet lønnskostnad. Lønnsfradraget har en begrensning idet den ikke kan redusere den enkelte eiers personinntekt til under et beløp tilsvarende seks ganger folketrygdens grunnbeløp (for 2003 er 6G NOK 335.784).

I et selskap som i alt vesentlig har kapitalinntekter og få kapitalutgifter vil personinntekten kunne bli negativ. Slik negativ personinntekt kan fremføres til senere år, men bare mot personinntekt fra samme selskap eller virksomhet.

Det er i utgangspunktet satt en øvre grense for beregnet personinntekt, 16G (p.t. NOK 895.424). Denne grensen gjelder bare beregnet personinntekt etter ovennevnte regler, annen inntekt som er gjenstand for personskatt, som for eksempel lønn, har intet øvre tak.

Dernest er det et annet viktig unntak fra begrensningsregelen som i særlig grad rammer små foretak. Der hvor den eller de aktives arbeidsinnsats på grunn av bransje, særlige kvalifikasjoner eller andre forhold muliggjør en særlig stor foretaksinntekt, skal der ikke være noen grense. Finansdepartementet har utformet en ikke uttømmende liste over virksomheter som faller inn under denne bestemmelse, her finner man blant annet: advokater, agenturer, reklamebyråer, apoteker, arkitekter, EDB-foretak, arbeidsutleie, finansielle tjenester, herunder meglere, inkassovirksomhet, konsulentvirksomhet, legetjeneste, revisjon, sport og idrett, tannleger og veterinærer – alle virksomheter som ofte, om ikke alltid, drives igjennom små foretak. Merk at for disse gjelder ikke 300-timers begrensningen.

Personinntekten regnes med utgangspunkt i hele foretakets inntekt, selv om de aktive kun eier en brøkdel over de magiske $2/3$.

Fordi dette noen ganger kan virke urimelig, har den eller de aktive eiere krav på at selskapet refunderer toppskatt og trygdeavgift på den beregnende personinntekt fra selskapet. Selskapet får ikke fradrag for slik refusjon.

2.2.3 Tilpasninger

Delingsreglene medførte at mange foretak søkte å tilpasse seg virkningene ved å ta inn passive eiere for mer enn 1/3. Slik tilpasning var forutsatt, og i utgangspunktet helt legitimt forutsatt at den passives eierposisjon var reell, at han faktisk fikk sin andel av overskuddet osv. Noen tilpasningsvarianter ble likevel ikke akseptert. Således "krysseie", hvor to tannleger hver eiet mer enn 1/3 i den annens foretak.

2.3 Omklassifisering av kapitalinntekt til arbeidsinntekt

På grunn av satsforskjellen er det ikke overraskende at skattemyndighetene har registrert kreativitet blant skattyterne for å redusere personinntekten. Det vanligste vil man finne i selskaper hvor man har unngått deling på selskapsnivå ved å ta inn en passiv eier for mer enn 1/3, og hvor de aktive deretter nøyer seg med å ta ut en særdeles beskjeden lønn samtidig som det heves et betydelig utbytte. Her vil skattemyndighetene kunne omklassifisere utbyttet til lønn helt eller delvis etter "armlengdes"-regelen for transaksjoner, da det er interessefelleskap mellom partene.

Små foretak vil gjerne vokse, og når gründerbedriften er moden for å ta inn kapitalsterke eiere, vil det skje ved at de tar seg godt betalt for sine aksjer. Der hvor kjøpesummen er avhengig av de ansattes fortsatte arbeidsinnsats, har skattemyndighetene i noen tilfeller grepet inn og omklassifisert deler av salgsproyenyet til arbeidsinntekt.

En tredje variant har vi sett i, for eksempel meglerforetak, hvor hovedmannen er passiv kapitaleier, mens meglerne er deltakere i et indre selskap. Først gir man meglerne en arbeidsgodtgjørelse, dernest har kapitaleieren krav på en avkastning av sin kapital, noe over bankrente, hvoretter det overskytende deles etter en formel. Dersom de aktives andel av denne "super profit" overstiger det de ville ha hatt krav på vurdert etter kapitalrisiko, har ligningsmyndighetene omklassifisert dette fra kapitalinntekt til arbeidsinntekt.

Eksemplene kan forfleres. Her skal vi nøye oss med å konstatere at konsekvensene av delingsreglene oppfattes som problematisk for mange små bedrifter hvor eierne er aktive. Skauge-utvalget har i NOU 2003:9 foreslått å oppheve delingsreglene mot å gjeninnføre delvis beskatning av utbytte.

3 SKATT VED REALISASJON AV FORETAK

3.1 Realisasjon av aksjer eller andeler

Realisasjon av et foretak er i utgangspunktet skattepliktig. Det gjelder enten man selger aktiva, "innmat" eller aksjer/selskapsandel. Reglene er tilnærmet like – uavhengig av organisasjonsform.

Det er forskjellige beregningsmetoder for selskap med begrenset ansvar og selskap med helt eller delvis ansvar, men det grunnleggende prinsippet er at forskjellen mellom kostpris og salgspris, dvs. gevinst eller tap, beskattes eller fradragsføres, men at man unngår dobbeltbeskatning ved å justere kostprisen i forhold til den løpende beskatningen av foretaket, slik at verdier allerede skattlagt på selskapets hånd, ikke beskattes på ny ved realisasjon.

Ved realisasjon av aksjene i et AS vil eieren bli skattlagt i realisasjonsåret for en eventuell gevinst med en flat skattesats på 28%. Beregningen av gevinsten skjer ved å ta utgangspunkt i kostprisen for aksjene, dvs. opprinnelig kjøpesum med tillegg av det man eventuelt har skutt inn av kapital i selskapet. Den kostprisen må så korrigeres opp eller ned i henhold til de såkalte RISK-reglene (Regulering av Inngangsverdi med Skattlagt Kapital). RISK-reglene er utviklet for å hindre at inntekt som er skattlagt på selskapets hånd også blir skattlagt hos eierne ved beregningen av gevinsten. Endringen av skattlagt kapital i selskapet i eiertiden til den som selger, skal regulere inngangsverdien på aksjene tilsvarende. Dvs. at dersom alle inntekter som blir skattlagt i selskapet ikke deles ut fra selskapet, skal inngangsverdien på aksjene justeres opp tilsvarende. Dersom all beskattet inntekt forløpende deles ut til aksjonæren, vil det derimot ikke være noen endring i den skattlagte kapitalen i selskapet, slik at inngangsverdien ikke skal justeres. Forskjellen mellom den justerte inngangsverdien og den oppnådde salgssummen, utgjør gevinst eller tap. Metoden innebærer at eventuelle gevinster som skyldes andre forhold enn opparbeidet kapital i selskapet, blir skattlagt på eiernes hånd ved realisasjon, samtidig som man unngår dobbeltbeskatning av opparbeidet kapital.

Ved salg av andeler i deltakerlignede selskaper, dvs. ANS, DA og KS, vil gevinsten ikke bli beregnet basert på RISK-reglene, men basert på en tilsvarende metode som tar hensyn til at selskapet ikke er et skattesubjekt. Også her er det utviklet et system for å hindre at det oppstår dobbeltbeskatning. Siden det er deltakerne i selskapet som blir skattlagt for det løpende overskuddet, må det tas hensyn til dette ved beskatningen av gevinsten. Hver deltaker har således sin andel av den beskattede kapitalen i selskapet, og denne beskattede kapitalen er i utgangspunktet inngangsverdien for selgeren. Denne inngangsverdien må imidlertid justeres dersom selgeren opprinnelig betalte mer eller mindre enn de skattemessige verdier ved sitt kjøp. Etter at inngangsverdien er fastsatt, kan gevinst eller tap fastsettes som forskjellen mellom salgsvederlag og inngangsverdi.

Både ved salg av aksjer og andeler vil gevinsten komme til beskatning i realisasjonsåret. Det foreligger ingen muligheter til å utsette beskatning til senere år.

EF kan aldri selges som "selskap", det kan bare realisere sine eierandeler.

3.2 Realisasjon av virksomhet eller innmat

Alternativet til å selge enten aksjene eller andelene i selskapet, er å selge selskapets innmat og virksomhet som en helhet. Det medfører at det må beregnes gevinst eller tap for hver enkelt eiendel i selskapet, og det vil være selskapet som er skattepliktig for en eventuell gevinst. Beregningen av gevinsten vil avhenge av om eiendelen er blitt avskrevet eller ikke. Dersom eiendelen ikke er blitt avskrevet, vil gevinsten settes til forskjellen mellom kostpris og salgssum. Dersom eiendelen derimot er blitt avskrevet, må kostprisen justeres tilsvarende.

Ved salg av avskrivbare eiendeler er det mulighet for å utsette beskatningen av gevinsten. De avskrivbare eiendelene er delt inn i ulike avskrivningskategorier, og avhengig av kategori kan gevinsten enten inntektsføres med 20% årlig via en gevinst- og tapskonto, eller redusere fremtidig avskrivninger ved at gjenværende avskrivbare saldo reduseres med salgsvederlaget for eiendelen. Dersom saldoen blir negativ, må den inntektsføres med samme sats som avskrivningssatsen for saldoen. På den måten kan beskatningen av gevinsten tas over flere år. Foretaket kan imidlertid selv velge om de vil utsette beskatningen på denne måten, eller ta gevinsten til beskatning helt eller delvis med én gang. Tap- og vinningskonto kan også brukes for tap/gevinst på ikke-avskrivbare aktiva, dog aldri finansaktiva

3.3 Øvrig beskatning ved realisasjon

Det finnes ingen spesielle stempelavgifter eller lignende i Norge ved realisasjon av selskap. Dersom eiendelene i et selskap realiseres, vil det imidlertid være aktuelt med såkalt dokumentavgift dersom fast eiendom er en av eiendelene som realiseres og det tinglyses hjemmelsoverføring til den faste eiendom Dokumentavgift utgjør 2,5% av salgsvederlaget for den faste eiendommen. Dokumentavgift utløses ikke dersom aksjene i et selskap som eier fast eiendom selges.

3.4 Endring av selskapsform

Endring av selskapsform blir i Norge ansett som en skattepliktig realisasjon av selskapet fordi det betyr at eksisterende selskap må oppløses og nytt stiftes med overføring av eiendeler. Det er imidlertid gitt to unntak fra denne hovedregelen, hvoretter man har mulighet til å endre selskapsform skattefritt. Dette dreier seg kun om visse tilfeller av omdannelse og hvor det oppstilles klare vilkår for å oppnå skattefrihet.

Det må dog nevnes at fusjon og fisjon kan gjennomføres skattefritt, forutsatt at det gjøres overensstemmende med reglene i selskaps- og regnskapslovgivningen. Dette gjelder ikke bare AS og ASA, men også deltakerlignede selskaper.

For det første kan et selskap omdannes i henhold til reglene for skattefri omdannelse i skatte-loven § 11-20 med tilhørende forskrifter. I medhold av disse reglene kan enkeltmannsforetak og deltakerlignet selskap omdannes til aksjeselskap, samt at enkeltmannsforetak kan omdannes til deltakerlignet selskap. Skattefritaket er basert på kontinuitetsprinsippet, dvs. at gevinsten ikke blir fritatt for beskatning, men at de skattemessige verdiene videreføres i aksjeselskapet slik at urealisert gevinst tas til beskatning ved en senere realisasjon. Reglene for slik omdanning gjelder uavhengig av foretakets størrelse, men i praksis vil det være de små foretak som nyter godt av den skattefrie omdanningen, og særlig ved omdanning fra enkeltmannsforetak til aksjeselskap/deltakerlignet selskap.

Vilkårene som oppstilles for skattefri omdanning er for det første at det må skje en overføring til et nystiftet selskap som er hjemmehørende i Norge. Videre må eierforholdet opprettholdes slik at eier(e) av det omdannede foretaket viderefører minst 80% av sin eierinteresse i det nye foretaket. Aksjekapitalen i det nye selskapet kan ikke settes høyere enn det laveste av skattemessig egenkapital og virkelig verdi av eiendelen. På den måten ivaretas kontinuitetsprinsippet. Det oppstilles dessuten et vilkår om at det nye selskapet kun kan anses som skattesubjekt fra 1. januar i et inntektsår, men slik at det må være stiftet og sendt til registrering innen 1. juli

i samme inntektsår for å oppfylle dette vilkåret. Når det gjelder eiendelene som skal overføres, er det et krav om at alle eiendelene i næringsvirksomheten overføres til det nye selskapet. Det er imidlertid oppstilt unntak for fast eiendom og aksjer og finansaktiva.

I tillegg til de skjematiske reglene om omdanning, er det anledning til å gjennomføre en skattefri omdanning til en annen selskapsform etter søknad til Finansdepartementet etter skatteloven § 11-22. Vilklårene for at en slik søknad om omdanning skal innvilges er at den er et ledd i en omorganisering eller omlegging av virksomheten med sikte på å gjøre den mer rasjonell og effektiv. Skattefritaket forutsetter dessuten at omstendighetene i særlig grad taler for et fritak, samt at det er påtakelig at det vil lette omorganiseringen eller omleggingen. Finansdepartementet er avgjørelsesmyndighet, og det er anledning til å stille vilkår knyttet til skattefritaket. Det bemerkes at dette er en hjemmel som ikke benyttes i særlig grad for rene omdanninger av virksomhet, men som er mer aktuell for større restruktureringer som ikke kan gjennomføres skattefritt.

4 SÆRBEHANDLING AV SMÅ FORETAK

Som nevnt innledningsvis har man i norsk skatterett få særregler for små foretak. Den eneste regel som spesifikt retter seg mot små foretak er periodiseringsregelen i skatteloven § 14-4 (1). Den gjelder foretak som etter regnskapslovens § 1-2 er unntatt fra alminnelig regnskapsplikt. Dette gjelder foretak som har mindre enn NOK 5 mill. i salgsinntekt, færre enn fem ansatte dersom antallet deltakere ikke overstiger fem, og ingen av disse er juridisk person med begrenset ansvar. Videre gjelder det foretak med aktiva som ikke overstiger NOK 20 mill. og ikke flere enn 20 ansatte. Slike selskaper har like fullt plikt til å føre løpende regnskap, men de har ikke plikt til å utarbeide fullt årsregnskap etter regnskapslovens regler. I praksis er det liten forskjell, iallfall på inntektssiden, på utgiftssiden kan det gjøre utslag fordi disse små foretak kan vente med utgiftsføring til tapet er realisert, mens den regnskapspliktige må vise en utgift når den er sannsynlig i henhold til forsiktighetsprinsippet.

For skattepliktige med full regnskapsplikt skal årsregnskapet legges til grunn for den tidsmessige plasseringen av inntekter og utgifter, for så vidt regnskapet er oppgjort i overensstemmelse med de regler som følger av regnskapslovgivningen, om ikke annet er særskilt bestemt i skattelovgivningen. I foretak med begrenset regnskapsplikt skal inntekter og kostnader i utgangspunktet tidfestes etter realisasjonsprinsippet og ikke etter regnskapsreglene, jfr. sktl. § 14-4 (1).

Nedenstående regler er generelle i sin form, men i praksis mest anvendelig for mindre foretak.

4.1 Skattefradrag for kostnader til forskning og utvikling

Fra og med 2002 ble det i Norge innført særlige skatteregler som skulle stimulere til forsknings- og utviklingsprosjekter. På bestemte vilkår kan næringsdrivende få direkte fradrag i skatt og trygdeavgift for en prosentvis del av kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekter, jfr. skatteloven § 16-40. Fradraget i skatt kommer i tillegg til ordinært fradrag for kostnadene. Fradraget var opprinnelig begrenset til små foretak som oppfylt visse vilkår. Fra og med 2003 ble imidlertid reglene generelle, og gjelder for alle foretak. Dersom vilklårene for skattefradraget er oppfylt, gis det et skattefradrag med 18 prosent av kostnadene til prosjektet.

Det gis imidlertid et fradrag på 20% dersom foretaket oppfyller visse vilkår knyttet til salgsinntekt, balansesum, antall ansatte og uavhengighet. Disse vilkårene samsvarer med definisjonen av små foretak som er fastsatt av EFTA Surveillance Authority (ESA):

- virksomheten har færre enn 250 ansatte
- virksomheten har en årlig salgsinntekt som ikke overstiger 40 mill. euro, eller en balansesum som ikke overstiger 27 mill. euro
- oppfyller kravet til uavhengighet, dvs. må være eid med mindre enn 25% av foretak som ikke oppfyller vilkårene.

Forutsetningen for at kostnadene kan inngå i grunnlaget for skattefradraget er at prosjektet er godkjent av Norges Forskningsråd. Grunnlaget for skattefradraget er begrenset til NOK 4 mill. for egenutførte prosjekter, og NOK 8 mill. for prosjekter utført av forskningsinstitusjoner. Dersom vilkårene for skattefradraget er oppfylt, gis det et skattefradrag med 18% av kostnadene til prosjektet, begrenset til de beløpene som er nevnt over, eventuelt 20% dersom vilkårene for det er oppfylt. Dersom bedriftene ikke betaler tilstrekkelig skatt til å få fullt fradrag, skal det overskytende utbetales til foretaket i forbindelse med skatteoppgjøret. Mottar foretaket annen offentlig støtte som overstiger høyeste tillatte samlet støtte i henhold til kapittel 14.5 i retningslinjene for statsstøtte fastsatt av ESA, skal skattefradraget reduseres tilsvarende.

Som nevnt er dette ikke regler som kun gjelder for små foretak, med unntak av den forhøyede satsen til 20%, men det må antas at det er små eller mellomstore foretak i etableringsfasen som vil ha mest nytte av ordningen. Små foretak som driver med forsknings- og utviklingsarbeid som skal legge grunnlaget for en virksomhet, vil kunne motta statsstøtte gjennom disse reglene.

4.2 Aksjonærbidrag

Dersom visse vilkår er oppfylt vil en aksjonærs økonomiske bidrag til aksjeselskapet være fradragsberettiget for aksjonæren. Aksjonærbidragsreglene i skatteloven §§ 10-20 til 10-25 oppstiller visse vilkår, og hvor det sentrale er at det dreier seg om en nystartet virksomhet. Et aksjeselskap anses å drive en nystartet virksomhet i stiftelsesåret og i de fire påfølgende årene, såfremt ikke virksomheten i det vesentlige er en videreføring av tidligere virksomhet. I perioden hvor selskapet er nystartet har aksjonæren mulighet til å yte bidrag til selskapet for å dekke underskudd som har oppstått i selskapet. Bidraget må innbetales senest året etter at underskuddet oppsto. Bidraget vil da være fradragsberettiget for aksjonæren og skattepliktig for selskapet, men det anses ikke som innbetalt kapital i selskapet. Dersom aksjene i selskapets overdras eller aksjonæren flytter ut av Norge innen tre år etter utløpet av det siste året da fradrag var innrømmet, skal 30% av fradraget hos aksjonæren tilbakeføres til skattlegging. Tilsvarende gjelder hvis selskapet fusjonerer eller fisjonerer innen tre år etter utløpet av etableringsperioden. Det er en forutsetning for å anvende reglene at både selskapet og aksjonæren er hjemmehørende i Norge.

Reglene vil særlig være aktuelle for små bedrifter i oppstartsfasen hvor tilskudd av kapital er vesentlig. Slikt tilskudd blir mer attraktivt for aksjonæren ved at det gis fradragsrett for tilskuddet.

Ordningen med aksjonærbidrag benyttes i liten grad i praksis, mulig fordi ordningen nå binder aksjonærens handlefrihet i de påfølgende tre år etter at bidraget er ytet.

5 REGELFORENKLING

Bortsett fra forenklete krav til regnskapet og derav en enklere periodiseringsregel (jfr. pkt. 4 i innledningen), er det ingen enklere regler for små foretak. Skauge-utvalget som skulle fremme forslag til ny skattereform, gir i sin utredning NOU 2003 : 9 uttrykk for at regelforenkling er et viktig hensyn, men da på generell basis uten at det foreslås særregler for små foretak. Dette må forstås på bakgrunn av at mer enn 90% av norske foretak er "små" i forhold til definisjonen i regnskapsloven § 1-6.

6 EUROPEISK PERSPEKTIV

EU-kommisjonens anbefaling 94/390/EC av 25. mai 1994 er i liten grad diskutert i Norge. Heller ikke Skauge-utvalget har viet dette stor oppmerksomhet.

Norge har i utgangspunktet nøytrale regler med hensyn til selskapsform og -størrelse, og nøytralitet var ett av hovedmålene for skattereformen av 1992. Man skulle beskattes likt uansett hvordan man organiserte seg. Det store skillet er imidlertid forskjellen i behandlingen av aktive og passive eiere, hvor den norske delingsmodell synes relativt unik i internasjonal sammenheng.

Reglene er også nøytrale med hensyn til hvorvidt eieren velger å la midler stå igjen i foretaket eller ta dem ut som utbytte. Dette er blant annet ivaretatt gjennom reglene for oppjustering av inngangsverdi på aksjer og andeler ved at inngangsverdi økes med tilbakeholdt skattlagt overskudd.

Norske regler diskriminerer imidlertid i noen grad utlendinger i forhold til nordmenn/norske foretak. Aksjonærbidrag og konsernbidrag kan bare ytes mellom norske subjekter, bare norske aksjonærer nyter godt av godtgjørelse på mottatt utbytte fra norske selskaper. Mens fusjonen av norske selskaper kan gjennomføres skattefritt, vil fusjonen med utenlandsk selskap utløse beskatning. Oppjustering av kostpris med beskattet kapital i selskapet, gjelder også bare norske selskaper.

Man kan ikke utelukke at noen av disse regler vil kunne komme under press fra ESA.

7 SAMMENFATTENDE EKSEMPEL

I det følgende gis det en tallmessig fremstilling av beskatningen av foretakene og eierne. Eksempelet forutsetter en skattepliktig inntekt på NOK 100.

Aksjeselskap:

Utbytteutdeling:

	100
Selskapsskatt	<u>- 28</u>
Utbytte	72
Skatt hos aksjonær	<u>0</u> *
Netto	72

* Aksjonæren blir skattlagt med 28%, men gis samtidig godtgjørelse med det tilsvarende beløp, slik at det samlet ikke blir noen skatt hos aksjonæren.

Lønn:

	100,0
Arbeidsgiveravgift	<u>- 26,6</u>
Lønn	73,4
Skatt på lønn	<u>- 40,6</u>
Netto	32,8

Arbeidsinntekt etter delingsmodellen:

	100,0
Skatt	<u>- 58,2</u>
Netto	41,8

Realisasjon av aksjene:

	100
Selskapsskatt	<u>- 28</u>
Vederlag	72
Skatt gevinst	<u>0</u> *
Netto	72

* Pga. RISK-reglene vil skatten bli 0 dersom salget skjer året etter at inntekten ble skattlagt i selskapet. RISK-reglene justerer inngangsverdien på aksjene ved årsskiftet med kapitalen som er skattlagt i selskapet, dvs. 72. Dermed unngås dobbeltbeskatning av selskap og aksjonær. Dersom salget skjer i samme år som beskatningen, vil det bli 28% skatt på vederlaget.

Rente:

	100
Skatt	<u>- 28</u>
Netto	72

Enkeltmannsforetak:

Et enkeltmannsforetak hvor eieren deltar aktivt i driften vil være omfattet av delingsmodellen slik at kapitalavkastningen og arbeidsinntekten skattlegges hver for seg. Delingsmodellen har nærmere regler for beregning av kapitalavkastningen og arbeidsinntekten.

Rente:

	100
Skatt	<u>- 28</u>
Netto	72

Arbeidsinntekt i næring:

	100,0
Skatt	<u>58,2</u>
Netto	41,8